

theoretische en methodologische onderbouwing. Daardoor kent dit boek nog te veel iosse eindjes.

Denig laat zich in dit boek kennen als een bij uitstek kwantitatief gericht historicus. De historische beeldvorming lijkt daar wel eens onder. Het cijfermateriaal voert soms wel erg de boventoon en daalt wel eens af naar te grote detaildichtheid. Het fraaie kaartmateriaal maakt in dit opzicht echter veel goed. Het boek kent zijn beperkingen, maar de belangstellende lezer zal er wel veel belangwekkend materiaal uit kunnen opdiepen.

R. E. van der Woude

Ch. Jeurgens, P. M. M. Klep, *Informatieprocessen van de Bataafs-Franse overheid, 1795-1813* (Rijks geschiedkundige publicatiën; 's-Gravenhage: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 1995, 103 blz., f35,-, ISBN 90 5216 065 1).

Deze uitgave biedt een eerste proeve van de resultaten van een onderzoek om tot een ander soort archief- en bronontsluiting te komen. Immers, integrale publicatie van bronnen begint door de kosten en de omvang van de bronnen steeds meer tot de onmogelijkheden te behoren. Het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis stelt daarom een nieuw type ontsluitingsinstrument voor, dat niet gericht is op het statische verschijnsel 'document' maar op het dynamische begrip 'administratief werkproces'. Dit beoogt het opsporen en verzamelen van administratieve werkprocessen die voor historici interessante informatie opleveren. Het doel is een zo compleet mogelijke lijst te maken van de inspanningen die de overheid zich heeft getroost om systematische informatie betreffende burgers, organisaties, objecten, enzovoort, te verzamelen, vast te leggen en te gebruiken. Tegelijk wordt een aantal kerngegevens van deze processen vastgelegd.

De schrijvers bedienen zich van het samenvattende concept 'informatieverwervings- en toepassingsproces' van de overheid, kortweg aangeduid als het IVET-proces. De ontstaansgeschiedenis van het basisconcept ligt in de ontwikkeling sedert 1981 van een ander nieuwsoortig ontsluitingsinstrument, namelijk dat van het broncommentaar. Hoewel in het broncommentaar het uitgangspunt de statische bron is, wordt systematisch aandacht besteed aan het administratief proces waardoor de bron tot stand is gekomen. In eerste instantie is gekozen voor de Bataafs-Franse tijd omdat in die periode een spectaculaire toename in het bijeenbrengen van informatie door de overheid heeft plaatsgevonden. Binnen deze periode is begonnen met onderzoek te doen in de archieven die op centraal niveau zijn gevormd.

De reconstructie van IVET-processen komt erop neer dat de documenten van bepaalde archiefbestanden systematisch en chronologisch worden uitgekamd met de bedoeling alle administratieve fragmenten van IVET-processen te verzamelen in een databestand. Een fragment wordt binnen het systeem een IVET-stap genoemd. Van iedere stap worden vier dimensies vastgelegd: a het relevante informatieverwervingsproces; b de vervaardigende instantie(s); c de structuur van de gegevens; en d de vindplaats. Het gaat bijvoorbeeld om vragen van de centrale overheid om gegevens op te zenden over aantallen ambtenaren, koeien, soorten ziekten, scholen, pensioenen, omvang burgerbewapening etcetera, etcetera.

Er is een gecomputeriseerd informatiesysteem ontworpen (Microsoft-ACCESS) dat enerzijds in staat is de aangetroffen IVET-stappen van allerlei processen in willekeurige volgorde op te nemen en anderzijds de stappen van de afzonderlijke processen herkent, selecteert, sorteert en koppelt. In een apart hoofdstuk wordt vrij uitgebreid ingegaan op de technische kant hiervan. Inmiddels is er een operationele databank opgebouwd, aanwezig op het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Gestudeerd wordt nog op de wijze waarop deze databank uiteindelijk beschikbaar zal worden gesteld. Opties zijn verspreiding door middel van CD-ROM tech-

nieken of het beschikbaar stellen van de informatie via computernetwerken, bijvoorbeeld Internet. De bijlagen geven een beeld van de voorlopige resultaten. Zij bevatten een lijst van de tot nu toe ontdekte informatieprocessen, voorbeelden van uitgewerkte informatieprocessen en gegevens over de instellingen die genoemd worden.

Hoe moet deze aanpak nu worden gewaardeerd? Mijns inziens positief. Wat men er ook van vindt, de klassieke tekstgerichte bronnenpublicatie komt steeds meer onder druk te staan en het is daarom zaak om tot aangepaste instrumenten van ontsluiting te komen. Het nu voorgestelde instrument is daar één van. In de praktijk zal moeten blijken hoe het uitpakt. Van groot belang is de wijze van toegang. Deze moet optimaal zijn; zo niet, dan wordt juist een belangrijk beoogd doel van de nieuwe aanpak niet bereikt. Op korte termijn dient hierover dan ook duidelijkheid te komen. Overigens doet de lezer er goed aan zich niet te laten afschrikken door het gebruikte jargon. In feite is dat niet meer dan een bepaalde gewichtige manier van uitdrukken om te beschrijven hoe historisch onderzoek moet worden opgezet c. q. een 'kaartenbak' moet worden ingericht.

H. Boels

A.M.C. Emich, *Gezag in wording. Een studie over de organisatie van de politie tussen 1795 en 1825* (Apeldoorn: Nederlandse politie academie, 1995, 144 blz.).

In Nederland bestaat een eigenaardig dubbel toezicht op de politie. Justitie en Binnenlandse Zaken zijn erbij betrokken. Het Openbaar Ministerie en de burgemeesters hebben directe bemoeienis met het werk en het functioneren van de politie als apparaat voor opsporing en aanhouding en als instrument tot behoud van de openbare orde. Er zijn politici, juristen van naam, die in persberichten hun bezorgdheid uitspreken over een, dreigend, dualistisch systeem krachtens hetwelk naast Justitie (dat tegenwoordig onder vuur ligt) vooral BiZa mede-verantwoordelijkheid voor de politie zou gaan dragen. ('Justitie kan als kaartenhuis ineenstorten', interview met CDA-senator J. R. Glasz, in *NRC Handelsblad* 4.6.1996.) Die problematiek van 'twee kapiteins op een schip' is echter niet van vandaag of gisteren. Er bestaat toegankelijke historische literatuur over.

Ook het voormalig hoofd van het wetenschappelijk onderwijs aan de Nederlandse politie academie, A. M. C. Emich, is door dat dualisme gefascineerd geraakt. Hij heeft er — na zijn pensionering — een historisch onderzoek naar ingesteld, dat logischerwijs start in de periode waarin ons land tot een nationale eenheidsstaat werd gesmeed. Eén van de belangrijkste ontwikkelingen lijkt me wel te zijn geweest dat er van het plan om een Franse vorm van *haute police* in te voeren onder koning Lodewijk Napoleon niets is terecht gekomen. Dat was te danken aan het verzet van diens adviseur minister Van Maanen, die geen voorstander was van de scheiding tussen justitie en politie (49). Aan koning Willem I adviseerde Van Maanen in dezelfde zin (104). Emich spreekt van een Frans en een Hollands model van politie-organisatie, maar het lijkt mij duidelijker de plannen van Van Maanen in het kader van de ontwikkeling naar een — zo men wil: van de — rechtsstaat te plaatsen.

Het boekje van Emich geeft interessante informatie maar het wordt enerzijds belast door handboekachtige stukjes over de staatkundige geschiedenis van de behandelde periode en anderzijds ontsierd door slordigheden en omissies. De bundel *Redenen van wetenschap. Opstellen over de politie veertig jaar na het Politiebesluit 1945* (1985) dat enkele historische bijdragen bevat, had wel geraadpleegd mogen worden. Ook de bronnenuitgaven met betrekking tot de totstandkoming der grondwetten — de discussie over de staatkundige vormgeving — zou-